

På tur til Vinsrud flusspatgruve, Nittedal

Av Rune Fjellvang

Som ungdomsskoleelev leste jeg om flusspatgruvene ved Berg i Hakadal. Det var faktisk i det andre nummeret av et nytt blad jeg hadde fått tak i, Nags-Nytt.

Faksimile, NAGS-Nytt 1 (1973, 2), s. 8.

Ingen skal beskyldte forfatteren Harald Folvik for å ha solgt skinnen før bjørnen ble skutt i sin turbeskrivelse. Derfor tok det også 40 år før jeg selv tok turen opp til den utsprengte flusspatgangen ikke så langt i fra der jeg bor.

Ikke fant han noe flusspat, heller. Kanskje ikke så rart, for "berghallen utenfor ble ikke undersøkt, muligens kan noe finnes der", som Harald Folvik skrev.

Jeg skal innrømme at berghallen ikke var så veldig fristende da jeg kom dit en våt maidag. Den lå der mer eller mindre nedlesset i jord, sammen med oppsmuldret alunskifer og med et stort tre på toppen.

Jeg hadde funnet en plass til bilen nede ved Gamleveien ved innkjøringen til Berg. Derfra hadde jeg gått de 400 meterne opp til det gamle vannverket i Nittedal og ruslet ned veien mot Vinsrud. Nede i dalbunnen hadde jeg så fulgt bekken nordover, på venstre side. Drøyt hundre meter sånn omtrent. Da var jeg framme.

Svein Olerud skriver i sin NGU-rapport fra området at flusspatgangen ligger i en alunskifer (etasje 2c-e), helt inntil en forkastning. Flusspaten forekommer i en breksje med fragmenter av alunskifer og en matriks som hovedsakelig består av flusspat, kalkspat og kvarts.

Det er drevet ut flusspat over 40 meter langs en steiltstående gang og med en mektighet på mindre enn en halv meter. Mesteparten er tatt ut i dagen, men det er også drevet inn en kort tunnel.

Victor M. Goldschmidt ble gjort oppmerksom på denne forekomsten av amanuensis Jakob Schetelig og han besøkte den på en av sine studieturer i Romeriksåsene i forbindelse med arbeidet med boka "Die Kontaktmetamorphose im Kristianiagebiet." Da Goldschmidt var på stedet var gangen trolig intakt og mer eller mindre urørt. Han skriver at flusspat og kvarts er lagvis avsatt på veggen og med fragmenter av alunskifer i selve gangen. Goldschmidt nevner at det i åpne hulrom i gangen er avsatt flusspatkrystaller i form av terninger, og at disse er opp til 2 centimeter store.

Siden flusspat ikke er blant de råstoffene som bergmesterne hadde mest med å gjøre, er det ikke så lett å finne dokumentasjon på driften. Det er ikke usannsynlig at det var Fredrik Bentzen som sto bak. Han bodde på Myrer, som er nabogården til Berg, fra 1895 til 1918.

Det er drevet inn en kort tunnel i den ene halvdel av flusspatgruva.

Bentzen var slakteborger i Kristiania, en ivrig jeger og interessert i gruvedrift. Blant annet hadde han en finger med i Kirkeby kobbergruver litt lengre inn på åsen bak Hakadal kirke. Birger Kirkeby skriver i Bygdebok for Nittedal og Hakadal at Bentzen hadde skjerp i Spenningsbyhaugen og opp mot Gjermeningen. "Ved Åneby stasjon ligger noen svære hauger av malm han skulle sende prøver av, lenger kom den ikke".

Eneste brev i bergmesterens korrespondanse angående forekomsten (Statsarkivet i Oslo) jeg har funnet er fra A/S North Western Cyanamide Company i Odda datert 16. juli 1917 der bergmester T. Münster blir spurt om driften, kvaliteten og transportforholdene omkring flusspatforekomsten i Hakadal.

Jeg tok noen prøvende tak i jordhaugen og kom raskt fram til kompakte og dypt lilla biter av flusspat. Innimellom lå det

litt større blokker med hulrom, som var nesten fylt med kvartskrystaller, nesten litt som et haigap fullt av tenner. Mye av kvartskrystallene var det jeg vil kalle kaktuskvarts.

I noen av hulrommene lå det grupper med lilla til klare flusspatkuber, men ikke av den størrelsen Goldschmidt nevnte. Rundt 5 millimeter på det meste. I et håndstykke jeg gravde fram satt det massevis av lilla kuler med flusspat. Den minte meg litt om en blåbærpai og den fikk meg til å smile over Harald Folviks 40 år gamle beskrivelse i Nags-Nytt.

Han skrev for øvrig at det mest positive på stedet var en "koloni" med gipskrystaller, store kvaster på 1-1,5 cm i dybde og med stor utstrekning på bergveggen. Han ønsket dem fredet. Jeg kan berolige min gode venn om at kolonien står der fortsatt – i beste velgående.

Et stykke "blåbærpai" med flusspatkuler opp til 1 cm i diameter.

Kilder:

Fjellvang, Rune (2012). Gruver og skjerp på Romerike. Foreløpig utgave. 48 s. Upubl.

Folvik, Harald (1973). På vandring til gamle felter. Inntrykk fra et besøk på Spenningsbyfeltet i Nittedal. *Nags-Nytt* 1 (2), s. 8-9.

Goldschmidt, V.M. (1911). Die Kontaktmetamorphose im Kristianiagebiet. Vid.-Ak. Skr. I, II.

Kirkeby, Birger (1968). Bygdebok for Nittedal og Hakadal, bind 2 Hakadal. Nittedal: Nittedal kommune. s. 486.

Olerud, Svein (1980). Befaring og prøvetaging i Spenningsbyfeltet, Nittedal, Akershus. NGU-rap. 1650/60 C. 8s+kart.

Goldschmidt nevnte flusspatterninger opp til 2 cm. Disse er 5 mm store.